

Міністерство культури та інформаційної політики України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою

Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти

Протокол № 5

від «04» листопада 2021 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«ЖИВОПИС»
середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти
з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування
(станкове мистецтво та скульптура)**

**Київ
2021**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Живопис» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та скульптура). Київ, 2021. 26 с.

Укладачі: **Безрук І. О.**, заступник директора з методичної роботи Харківської дитячої художньої школи №1 ім. І. Ю. Рєпіна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, *координатор групи*;

Авдикович М. М., завідувач художнього відділення Волочиської дитячої школи мистецтв Хмельницької області, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Ковальська М. Є., викладач предметної комісії «Живопис» Львівського фахового коледжу декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

Лукін М. Б., завідувач циклової комісії «Образотворче мистецтво» Одеського художнього фахового коледжу ім. М. Б. Грекова, спеціаліст першої категорії.

Рецензенти: **Стеф'юк Р. Г.**, директор Косівського фахового коледжу прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, кандидат мистецтвознавства, доцент

Чернета Г. О., голова предметно-циклової комісії «Образотворче мистецтво», викладач Дніпровського фахового мистецько-художнього коледжу культури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений художник України.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Живопис» (далі – типова навчальна програма) розроблена з урахуванням вимог до обсягу та результатів навчання, передбачених Типовою освітньою програмою середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та скульптура) (наказ Міністерства культури України від 23.07.2019 р. № 562), містить загальний нормативний зміст, обсяг та нормативні результати навчання учнів живопису, а також окреслює рекомендовані підходи до планування й організації освітнього процесу в класах образотворчого мистецтва (станкове мистецтво та скульптура). Нормативний зміст навчання за типовою навчальною програмою базується на образотворчій спадщині різних епох, традиціях і сучасних досягненнях національної та світової художніх шкіл.

Типова навчальна програма може бути основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «Живопис». У робочій навчальній програмі, розробленій на основі цієї типової навчальної програми, викладач деталізує, конкретизує та адаптує нормативний зміст дисципліни, передбачений типовою навчальною програмою, відповідно до місцевих умов і потреб учня/учениці, визначає організаційні форми проведення та види навчальних занять, комплекс художньо-педагогічних технологій та методів викладання, необхідне методичне забезпечення, форми та засоби контролю якості знань учнів з урахуванням індивідуального підходу. Також викладач може реалізувати власний алгоритм викладання шляхом перерозподілу кількості годин для опанування нормативного змісту навчання за модулями, уточнення додаткових обсягів навчального матеріалу та результатів навчання понад визначені типовою навчальною програмою.

Мета вивчення дисципліни орієнтована на формування в учнів базових навичок виконання колористичних площинних композицій (роботи кольором), опанування живописних технік, формування художнього смаку та розвиток творчого мислення, мотивацію подальшого навчання на поглибленому підрівні початкової мистецької освіти або подальшого здобуття мистецької освіти професійного спрямування в закладах фахової передвищої освіти за спеціальністю «Образотворче мистецтво».

Освітній процес з навчальної дисципліни «Живопис» здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю. Основною формою занять є *груповий урок*.

Навчання проводиться за *модулями*. Кожен модуль передбачає формування певної частини компетентностей, що стають основою для подальшого навчання та досягнення нормативних навчальних результатів після завершення опанування типової навчальної програми.

Опанування нормативного змісту навчання за типовою навчальною програмою розраховано на мінімальну нормативну кількість навчальних тижнів – 35

тижнів на рік (без урахування канікулярних періодів) та на мінімальний нормативний обсяг часу на опанування програми, що становить для:

- 1 – 3 років навчання – 70 год. на рік (*2 год. на тиждень*);
- 4 та 5 років навчання – 105 год. на рік (*3 год. на тиждень*).

З метою реалізації індивідуального підходу до кожного/кожної учня/учениці та відповідно до принципів модульної системи навчання в робочій навчальній програмі **загальну кількість навчальних годин** рекомендовано розподіляти на розсуд викладача на: поглиблення та вдосконалення набутих навичок та вмій учнів або збільшення часу на вивчення окремих модулів у зв'язку з індивідуальною потребою учня/учениці; повторення/закріплення пройденого матеріалу; підготовку до контрольних та/або публічних заходів; планування та проведення інших форм роботи (відвідування культурно-мистецьких заходів, пов'язаних зі змістом мистецької освіти тощо); відпрацювання нормативного змісту навчання через непередбачувані обставини (карантин, хвороба учня/учениці тощо).

Для моніторингу рівня навчальних досягнень учнів застосовуються форми **поточного та підсумкового контролю**.

Поточний контроль здійснюється: під час навчальних занять (поурочний контроль); за підсумками кожного модуля (модульний контроль). Поточний контроль може здійснюватися у формі контрольних уроків, переглядів. Конкретні форми поточного (поурочного, модульного) контролю визначаються викладачем відповідно до робочої навчальної програми.

Підсумковий річний контроль здійснюється після завершення кожного року навчання у формі *річного контрольного перегляду*, що включає результати навчання за типовою навчальною програмою.

Наприкінці п'ятого року навчання проводиться **підсумковий контроль за результатами опанування типової навчальної програми** у формі *комплексного перегляду* робіт з композиції, живопису, рисунку та скульптури.

Оцінювання міри досягнення учнями результатів навчання середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти передбачає оцінювання шляхом виставлення балів (оцінок) у цифровому (числовому) виразі за поділом на 4 рівні: початковий (1 – 3 бали), середній (4 – 6 балів), достатній (7 – 9 балів), високий (10 – 12 балів). Метою оцінювання є визначення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом, визначеним цією типовою навчальною програмою на кожному з етапів навчання.

Оцінювання має бути систематичним і послідовним, спрямованим на підтримку учнів в їхніх навчальних успіхах, розуміння ними власного прогресу навчання й формування бажання досягати навчальних результатів за типовою навчальною програмою; воно не передбачає порівняння з досягненнями інших учнів, темпом набуття компетентностей тощо. Оцінювання в процесі **підсумкового контролю** здійснюється за результатами опанування типової навчальної програми в повному обсязі та передбачає перевірку набутих фахових

компетентностей за показниками, що відповідають нормативним результатам навчання, визначеним типовою навчальною програмою (*Додаток*).

НОРМАТИВНИЙ ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Перший рік навчання. Завдання: опанування техніки живопису гуашевими фарбами (зокрема, інструментарію та технічних засобів); ознайомлення з основами кольорознавства (а саме, властивостями хроматичних та ахроматичних кольорів, колоритом, видами колірних гам).

<i>Природа як джерело натхнення. Світ кольорів навколо нас</i>			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 1. Колір як засіб виразності. Основи кольорознавства		32	
<i>1.1. Хроматичні кольори</i>	<p>Властивості гуаші та особливості роботи з нею. Організація робочого простору. Методи роботи пензлями з різних матеріалів та розмірів.</p> <p>Хроматичні кольори. Колірна гама і колорит.</p> <p>Колірне коло (за Й. Іттенем).</p> <p>Пари додаткових кольорів. Тріади кольорів.</p> <p>Види контрастів.</p> <p><i>Навчально-творчі роботи в обмеженій колірній палітрі (наприклад, «Синій птах» – синій колір домінуючий, із додаванням зеленого, фіолетового,</i></p>	6	<p>Знає та описує властивості гуаші. Дотримується правил організації робочого простору та роботи з вивченими видами художнього приладдя.</p> <p>Знає, що таке хроматичні кольори та колірна гама. Розрізняє сім кольорів спектру та три основні кольори. Визначає теплі і холодні кольори спектру; вміє відтворити теплу і холодну колірну гаму.</p> <p>Утворює пари додаткових кольорів та тріади кольорів за колірним колом Й. Іттена.</p> <p>Розрізняє колірні та тонові контрасти.</p>

	<p><i>білого і чорного кольорів; «Жар-птиця» – червоний колір домінуючий із додаванням помаранчевого, жовтого, білого і чорного кольорів; тощо).</i></p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А2, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</i></p> <p>Навчально-творчі роботи в двох варіантах кольорових сполучень (наприклад, «Луна над містом» – червоний/білий/чорний та синій/білий/чорний; тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</i></p>		
1.2. Ахроматичні кольори	<p>Ахроматичні кольори. Розтяжка від білого до чорного через 4 – 6 сірі кольори різних за світлотою. Тон. Тонові градації.</p> <p>Навчально-творча робота чорним і білим кольорами (наприклад, <i>простий геометричний орнамент тощо</i>).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>білий папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</i></p> <p>Навчально-творчий натюрморт з двох – трьох простих предметів побуту різних за тоном.</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</i></p>	6	<p>Знає та називає ахроматичні кольори. Вміє утворити розтяжку від білого до чорного.</p> <p>Знає, що таке тон в живописі. Вміє передати форму об’єктів, що зображуються за допомогою тону.</p>
1.3. Колір і тон	<p>Основні властивості кольору.</p>	8	<p>Знає та називає основні властивості</p>

	<p>Локальний колір.</p> <p>Навчально-творчі роботи з натури (наприклад, «Натюрморт з букетом квітів у горщику» або «Натюрморт з двох простих предметів побуту» тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір А2, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</p>		<p>кольору: тон, насиченість, яскравість (світлота).</p> <p>Правильно відтворює кольори натурної постановки на аркуші, узгодивши їх із локальним кольором.</p>
1.4. Утворення колірних гам	<p>Утворення трьох типів колірних гам (теплої, холодної та змішаної).</p> <p>Навчально-творчі роботи на одну тему в трьох колірних гамах (наприклад, «Квіти», «Фантастичні тварини», натюрморти з натури тощо).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: три аркуші паперу А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</p>	12	<p>Уміє утворити відповідні колірні гами для передачі живописного образу.</p>
Модуль 2. Контраст і нюанс	<p>Зображення предметного світу, природних явищ та емоційних станів за допомогою контрастних кольорів.</p> <p>Колірний нюанс в образотворчому мистецтві.</p> <p>Тонові та колірні нюанси у зображенні предметів.</p> <p>Колірні градієнти та фонові заливки за принципами нюансу.</p> <p>Навчально-творчі роботи над натюрмортом з двох – трьох простих предметів побуту на тлі: – предмети і тло наближені за кольором</p>	38	<p>Утворює контрастні кольорові сполучення.</p> <p>Утворює градієнти кольорів та фонові заливки за принципами нюансу.</p> <p>Застосовує відповідні кольори в зображенні предметного світу, відтворенні емоційно-чуттєвих станів,</p>

	<p><i>і тоном; – предмети і тло контрастні за кольором і тоном. Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</i></p> <p><i>Навчально-творча робота зображень об'єктів з <u>натури</u>¹ на опрацювання контрасту-або нюансу (наприклад, на тему «Зимовий пейзаж за вікном» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: папір А2, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</p> <p><i>Навчально-творчі роботи за <u>уявою</u> на передачу емоційного стану за допомогою контрасту <u>та</u> нюансу (наприклад, радість, печаль, гнів, сум тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</p> <p><i>Навчально-творча робота за <u>уявою</u> на передачу кольором пори року за допомогою контрасту <u>або</u> нюансу (наприклад, осінь, весна, літо тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, гуаш.</p> <p><i>Навчально-творча робота за <u>уявою</u> на передачу часу доби за допомогою</i></p>		<p>малюванні натурних постановок.</p>
--	--	--	---------------------------------------

¹ Тут та далі в тексті підкреслено ключові моменти виконання роботи.

	<i>контрасту <u>або</u> нюансу</i> (наприклад: ранок, день, вечір, ніч). Художні матеріали та інструменти: папір А3, пластики та круглі пензлі, палітра, гуаш.		
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

- застосовує різноманітні пензлі залежно від властивостей гуаші;
- володіє базовими навичками змішування фарб для отримання відповідного кольору та колірних гам;
- передає художні образи за допомогою колірних контрастів та нюансів (з урахуванням складності завдань першого року навчання).

Другий рік навчання. Завдання: опанування основних технік акварельного живопису; оволодіння інструментарієм та технічними засобами, необхідними для роботи аквареллю; ознайомлення із типами освітлення та їхнім впливом на зміну кольору; засвоєння навичок роботи над короткостроковими та довгостроковими етюдами з натури.

Мистецтво як джерело натхнення. Техніка акварельного живопису			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 3. Техніка роботи акварельними фарбами		32	
3.1. Акварельні техніки	Особливості роботи акварельними фарбами. Прийоми нанесення акварельних фарб: лесування (багатошарова акварель), «Alla prima» або «по-сирому», «по-сухому», змішана техніка, мазком, із застосуванням маскуючої рідини, солі, спирту тощо. <i>Навчально-творчі роботи на опрацювання</i>	23	Знає та описує властивості акварельних фарб. Створює різні варіанти переходу одного кольору в інший за допомогою вивчених акварельних технік. Утворює додаткові кольори технікою лесування. Правильно обирає та

	<p>вивчених акварельних технік (8 робіт):</p> <ul style="list-style-type: none"> – створення варіантів колірних розтяжок (наприклад, від жовтого до червоного, від синього до зеленого, від червоного до синього) (1 робота); – створення тонових розтяжок одного кольору технікою лесування (2 робота); – утворення додаткових кольорів технікою лесування (3 робота); – заповнення площини зображенням за допомогою вивченої акварельної техніки (за вибором учнів) (4 робота); – створення композиції <u>за уявою</u> з використанням одного із вивчених способів нанесення акварельних фарб на папір (5 робота); – робота з <u>натури</u>, відтворення різноманітних фактур (мушлі, пір'я тощо) акварельними техніками за вибором учнів (6 робота); – написання натюрморту з <u>натури</u> за <u>спостереженням</u> (в теплій та холодній гамах) (7 та 8 роботи). <p>Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель.</p>		<p>застосовує вивчені акварельні техніки відповідно до завдання.</p>
<p>3.2. Моделювання форми акварельними фарбами.</p>	<p>Тон в акварелі. Тонові зміни кольору предмета на освітленій частині і в тіні.</p>	<p>9</p>	<p>Передає аквареллю форму предметів за допомогою світлотіньових градацій.</p>

<i>Техніка гризайль</i>	Світло, півтінь, власна тінь, падаюча тінь. Техніка гризайль. Тональні відношення у живописі. Передача особливостей освітлення. Навчально-творча робота над натюрмортом з натури в техніці гризайль (наприклад, з двох – трьох предметів побуту різних за світлотою). Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель.		Виконує зображення предметів з натури аквареллю в техніці гризайль.
Модуль 4. Світло і колір		38	
4.1. Вплив світла на локальний колір	Локальний колір в акварелі. Залежність зміни локального кольору предмету та його тіні від характеру освітлення (холодного/теплого). Навчально-творчі роботи над двома натюрмортами з натури (наприклад, з двох – трьох предметів побуту, освітленими теплим та холодним світлом). Художні матеріали та інструменти: папір 40x50, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель.	16	Уміє передати зміну локального кольору предметів при різному освітленні.
4.2. Етюди. Ведення роботи під час короткострокових завдань	Особливості роботи над короткостроковими та довгостроковими етюдами натюрморту з натури.	8	Виконує короткострокові завдання з натури, застосовуючи вивчені техніки і прийоми живопису.

	<p>Контрастні та споріднені кольори в етюдах. Дві короткострокові навчально-творчі роботи з натури (наприклад, – етюд овочів контрастних кольорів на тлі нейтрального кольору; – етюд фруктів споріднених кольорів на однотонному тлі). Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель.</p>		
<p>4.3. Ведення роботи під час довгострокових завдань</p>	<p>Етапи роботи над довгостроковими завданнями (підготовчий рисунок; прокладка кольорових відношень; моделювання форми кольором; деталізація; завершення). Технічні особливості виконання довгострокових завдань.</p> <p>Навчально-творча робота над довгостроковим завданням з натури (наприклад, натюрморт з двох – трьох предметів побуту в теплій або холодній гамі). Художні матеріали та інструменти: папір А3, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель.</p>	14	<p>Знає етапи роботи над довгостроковими завданнями та дотримується їх.</p> <p>Застосовує відповідні акварельні техніки на різних частинах зображення та під час різних етапів роботи.</p>
Всього годин у навчальному році:		70	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

– застосовує вивчені акварельні техніки відповідно до змісту кожного конкретного завдання;

- вміє за допомогою тональних градацій світлотіні відтворити об'єм предмету в техніці гризайль;
- передає кольорові характеристики об'єктів за різних умов/типів освітлення;
- правильно і послідовно виконує короткострокові та довгострокові етюди з натури.

Третій рік навчання. Завдання: вивчення повітряної перспективи; поглиблення знань про побудову колірних гам й колориту залежно від освітлення; вдосконалення навичок виконання короткострокових і довгострокових завдань; робота над створенням тематично-образних зображень; застосування правил/прийомів світлотіньового моделювання форми, об'єму та відтворення просторовості.

Світло і простір навколо нас			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 5. Колір та образ		32	
5.1. Повітряна перспектива	<p>Види перспективи (повітряна, колірна, тонова, пряма лінійна, зворотня лінійна тощо). Передача повітряної перспективи технічними прийомами роботи акварельними та гуашевими фарбами. Поглиблення знань щодо ведення роботи над короткостроковими завданнями (етюди об'єктів складних форм: квітів, овочів, фруктів тощо з драпіруванням).</p> <p><i>Дві – три навчально-творчі роботи над завданням з натури (наприклад:</i> <i>– натюрморт з букетом квітів у теплій гамі – світлі квіти на темному тлі;</i> <i>– натюрморт з фруктами у змішаній</i></p>	10	<p>Знає та називає види перспективи. Застосовує вивчені техніки живопису для передачі повітряної перспективи.</p> <p>Виконує етюди об'єктів складних форм з драпіруванням.</p>

	<p>гаммі – темні фрукти на світлому тлі; – натюрморт з фруктами та овочами і предметом складної форми на яскравому тлі – предмети і драпірування контрастних кольорів). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40х50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>		
<p>5.2. Тематичний натюрморт. Образ у живописній постановці</p>	<p>Послідовність створення образу в роботі над натурною постановкою. Попередні ескізи, етюди в тоні перед початком роботи над натурною постановкою для уточнення задуму автора. Вдосконалення навичок ведення роботи над довгостроковими завданнями (передача неглибокого простору в постановках; деталізація предметів переднього плану).</p> <p>Навчально-творча робота над тематичним натюрмортом з натури (наприклад: – за святковою тематикою: «Новорічні і різдвяні свята», «День народження» тощо; – на передачу національного колориту – «Грузинський», «Український» тощо; – з урахуванням сезонності: «Пасха», «Зимовий натюрморт», «Весна прийшла», «Літні</p>	22	<p>Виконує та використовує попередні ескізи та етюди для відтворення власного задуму.</p> <p>Виконує тематичний натюрморт з передачею неглибокого простору та деталізацією предметів переднього плану.</p>

	<p><i>дари природи» тощо).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40x60, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p>		
Модуль 6. Зміна кольору предметів		38	
6.1. Колір та освітлення	<p>Зміна колориту постановки залежно від освітлення.</p> <p>Навчально-творчі роботи над завданням з натури (наприклад: – натюрморт з двох – трьох предметів побуту з драпіруванням, що освітленні теплим світлом (зокрема, природним сонячним); – натюрморт з двох – трьох предметів побуту з драпіруванням, що освітленні холодним світлом).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40x50, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p> <p>Навчально-творчі роботи над завданням з натури (наприклад: – натюрморт з двох – трьох предметів побуту з драпіруванням, що освітленні яскраво вираженим червоним світлом (кольорова червона лампа); – натюрморт з двох – трьох предметів побуту з драпіруванням, що освітленні яскраво вираженим синім</p>	24	Правильно відтворює колорит художньої постановки залежно від освітлення.

	<p>світлом (кольорова синя лампа).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір формату 40х50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>		
<p>6.2. Локальний колір та рефлекс</p>	<p>Вплив оточуючого середовища на локальний колір предмету.</p> <p>Ахроматичні кольори в кольоровому оточенні.</p> <p>Розподіл світлотіньового тону на об'ємі (полюск, світло, півтінь, тінь, рефлекс).</p> <p>Рефлекси при кольоровому освітленні.</p> <p>Навчально-творчі роботи над завданням з натури (дві – три роботи) (наприклад: – натюрморт з двох – трьох предметів, один з яких обов'язково білого кольору, в оточенні предметів і драпірування в теплій гаммі; – натюрморт з двох – трьох предметів, один з яких обов'язково білого кольору, в оточенні предметів і драпірування в холодній гаммі).</p> <p>Художні матеріали та інструменти: папір формату 40х50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>	14	<p>Визначає складові світлотіньового розподілу під час зображення предметів.</p> <p>Передає зміну ахроматичного білого кольору предмету залежно від освітлення (теплого або холодного).</p> <p>Правильно відтворює колорит предметів з урахуванням колірних рефлексів.</p>
<p>Всього годин у навчальному році:</p>		70	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

– передає повітряну перспективу вивченими техніками роботи акварельними та гуашевими фарбами;

- виконує короткострокові й довгострокові завдання з натури на основі попередніх етюдів (відповідно до змісту третього року навчання);
- вміє створювати живописний образ у тематичному натюрморті;
- вміє будувати форму і об'єм предмету за допомогою кольорових і тональних градацій;
- передає кольоровий взаємозв'язок предметів та навколишнього середовища засобами живопису.

Четвертий рік навчання. Завдання: вивчення тональної та кольорової перспектив; удосконалення навичок світлотіньового моделювання форми та відтворення простору засобами живопису; застосування вивчених прийомів стилізації й інтерпретації натури; ознайомлення із основними психологічними та асоціативними особливостями сприйняття кольору.

Особливості психологічного сприйняття кольору			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 7. Відтворення форми і простору		48	
7.1. Етюди постановок з великою кількістю рефлексів	<p>Ускладнення світлотіньового моделювання форми («ліплення» форми кольором). Тональна та колірна перспективи. Етюди за спостереженням.</p> <p><i>Дві навчально-творчі роботи над завданням з натури (наприклад, натюрморт з двох предметів з гляцевими та скляними поверхнями, на яких утворюється велика кількість рефлексів).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40x50, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p>	8	<p>Передає об'єм предметів кольором і тоном.</p> <p>Уміє організувати картинну площину та передати простір засобами тонально-колірних плям та тональної й колірної перспектив.</p>

<p>7.2. Оптичне змішування кольорів</p>	<p>Основні способи змішування кольорів (оптичний та механічний). Техніка пуантилізм.</p> <p>Навчально-творча робота над створенням кольорового кола. Художні матеріали та інструменти: папір А3, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p> <p>Навчально-творча робота в техніці пуантилізм над завданням з натури (наприклад, натюрморт з двох – трьох предметів побуту і драпіруванням контрастних за кольором і тоном). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40х50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>	<p>20</p>	<p>Знає та розрізняє основні способи змішування кольорів.</p> <p>Володіє навичками письма мазками без попереднього підготовчого рисунку олівцем.</p> <p>Володіє технікою пуантилізм.</p>
<p>7.3. Інтерпретація натурної постановки. Стилзація</p>	<p>Інтерпретація та стилзація (геометризація, спрощення, узагальнення, декоративність). Етапи створення творчої інтерпретації натурної постановки.</p> <p>Навчально-творча робота на інтерпретацію (наприклад, декоративної натурної постановки з вільним використанням або зміною кольорів та форм предметів для відтворення власного</p>	<p>20</p>	<p>Вміє стилізувати та інтерпретувати натурний сюжет за допомогою вивчених технік живопису.</p>

	<p>задуманого образу). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40x50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів). Навчально-творча робота на стилізацію (наприклад, декоративної натурної постановки під манеру відомого художника (за вибором викладача: Ван Гога, Матісса та ін.) із додаванням предметів або драпірування). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40x50, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>		
Модуль 8. Психологія кольору		57	
8.1. Асоціативне сприйняття кольору	<p>Створення настрою за допомогою кольору і тону, контрастних та додаткових кольорів. Підсилення пластичної виразності силуету за допомогою кольору. Пошукові ескізи. Вибір кращого ескізу для подальшої роботи.</p> <p>Навчально-творчі роботи над створенням емоційного художнього образу: – <u>з натури</u> (наприклад, тематичний натюрморт «Сумний», «Радісний», «Святковий» тощо); – <u>за уявою</u> (наприклад, пейзаж із запропонованою емоцією). Художні матеріали та</p>	26	Використовує вивчені технічні прийоми живопису для створення виразних емоційних художніх образів.

	інструменти: <i>папір формату 40x50, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i>		
8.2. Колір і простір. Світло і простір	<p>Передача планів і просторового положення предметів постановки за допомогою повітряної перспективи, контрасту кольору і тону. Пошукові ескізи в тоні, кольором, із застосуванням мазка, заливки, крапки, з різних ракурсів (точок зору).</p> <p>Навчально-творча робота над створенням пошукових ескізів до натюрморту з натури з чітко вираженими просторовими планами. Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату А5, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p> <p>Навчально-творча робота над завданням з натури (наприклад, натюрморт з двох – трьох предметів побуту і опудалом птаха з чітко вираженими просторовими планами). Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40x60, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p>	31	<p>Дотримується послідовності етапів роботи, самостійно обирає художні техніки передачі простору.</p> <p>Застосовує в ескізах вивчені живописні технічні прийоми.</p>
Всього годин у навчальному році		105	

Під час виконання програми підсумкового річного контролю учень/учениця:

- зображує об'єкти натурної постановки (зокрема, у їхньому зв'язку з оточенням) з урахуванням специфіки освітлення, колориту, гами і рефлексів;
- застосовує опановані методи змішування кольорів, вивчені закони перспективи та технічні прийоми роботи з фарбами;
- вміє стилізувати і створювати творчу інтерпретацію натурної постановки із застосуванням технічних, пластичних, композиційних, образних засобів.

П'ятий рік навчання. Завдання: набуття технічних навичок відтворення матеріальності предметів, різноманітних живописних фактур та орнаменту на площині й об'ємі; подальший розвиток образно-асоціативного мислення (зокрема, через розмаїття сприйняття кольору); робота над створенням образу та передачею настрою у власній творчій роботі.

Дарую світові свою творчість			
Навчальні модулі	Зміст навчання	Орієнтовна кількість годин	Результати навчання
Модуль 9. Живописні засоби передачі матеріальності предметів		48	
9.1. Створення фактур за допомогою живописних засобів	<p>Технічні прийоми і художні засоби передачі матеріалу предметів та драпірування.</p> <p><i>Навчально-творче довгострокове завдання з натури (наприклад, натюрморт з чітко вираженими просторовими планами, що складається з трьох предметів побуту із характерними відмінними фактурами і гіпсової розетки).</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40x60, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p>	21	<p>Передає різні фактури вивченими техніками і художніми засобами.</p> <p>Уміє деталізувати головне/загальне зображення відповідними елементами.</p>
9.2. Короткострокове	Зміна кольору предметів натюрморту	6	Передає просторово-тональні відношення та

<p>завдання за темою «Віддзеркалення»</p>	<p>у віддзеркаленні.</p> <p>Навчально-творча робота над завданням з натури (наприклад, натюрморт з букетом весняних квітів на дзеркальній площині). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40x50, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>		<p>плановість у роботі над короткостроковими етюдами.</p>
<p>9.3. Орнамент на об'ємній формі і на площині</p>	<p>Зміна малюнку і кольору орнаменту на об'ємних формах і на площині. Технічні прийоми передачі орнаменту (списування, деталізація). Особливості постановки з орнаментованих предметів та драпірування, що проходить через три площини (вертикаль, горизонталь, вертикаль по передній стороні столу або куба).</p> <p>Навчально-творча робота над завданням з натури (наприклад, натюрморт з трьох – чотирьох орнаментованих предметів побуту з чітко вираженими просторовими планами). Художні матеріали та інструменти: папір формату 40x60, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</p>	<p>21</p>	<p>Відтворює декор (орнамент) на площині та об'ємній формі вивченими техніками живопису.</p>
<p>Модуль 10. Створення образу та настрою у живопису</p>	<p>Самостійне створення натурної постановки з предметів, що запропоновані</p>	<p>27</p>	<p>Уміє самостійно створити натурну постановку.</p>

	<p>викладачем (зокрема, з драпіруванням). Вибір образу, техніки, колориту, стильових прийомів виконання постановки. Композиційний пошук варіантів художнього образу. Асоціативні образи. Попередні пошукові ескізи в тоні, кольором. Творча тематична робота за власним задумом (ескізи затверджуються викладачем).</p> <p><i>Навчально-творча робота над натурною постановкою, створеною самостійно.</i> Художні матеріали та інструменти: <i>папір формату 40х60, пласкі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i></p>		<p>Працює з попередніми ескізами до власної натурної постановки для пошуку кращого рішення.</p> <p>Відтворює художньо-образний настрій власної натурної постановки.</p>
<p>Модуль 11. Підготовка підсумкової художньої роботи</p>	<p>Акцент як організаційна основа композиції натурної постановки. Колірний та тоновий акценти. Передача характеру освітлення, просторового розташування предметів. Цілісність та єдність зображення.</p> <p><i>Навчально-творча підсумкова робота над завданням з натури (наприклад, натюрморт з трьох – чотирьох предметів побуту з чітко вираженими просторовими планами та кольоровим акцентом на одному з предметів).</i> Художні матеріали та</p>	<p>30</p>	<p>Уміє визначити акцент у натурній постановці та відтворити його в роботі.</p> <p>Відтворює об’ємно-просторові та декоративні зображення натури вивченими живописними матеріалами і техніками.</p>

	інструменти: <i>папір формату 40х60, плоскі та круглі пензлі, палітра, акварель або гуаш (за вибором учнів).</i>		
Всього годин у навчальному році		105	

Під час виконання програми **підсумкового річного контролю** учень/учениця:

- відтворює на картинній площині простір, об'єкти і форми реальної дійсності, вивченими техніками живопису та прийомами передачі світлотіней;
- застосовує у творчих роботах особливості сприйняття кольорів, прийоми стилізації та інтерпретації природи;
- створює творчі роботи з природи і за уявою, досягаючи художньої виразності та образності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академія кольору. URL: <https://www.koloristika.in.ua/index.html> (дата звернення: 29.09.2021).
2. Анорічева-Єршомка А. І. Академічний живопис: навч. посіб. для студентів вищ. навч. заклад. Харків : Колорит, 2009. 232 с.
3. Беда Г. Основы художественной грамоты. Москва : РИП-холдинг, 2016. 272 с.
4. Берджер Д. Як ми бачимо. Харків : IST Publishing, 2020. 176 с.
5. Бесчастнов Н. П., Кулаков В. Я., Стор И. Н. Живопись. Москва : Гуманитар. издат. центр ВЛАДОС, 2008. 223 с.
6. Визер В. В. Живописная грамота : система цвета в изобразительном искусстве. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 191 с.
7. Волков Н. Цвет в живописи. Москва : Изд-во В. Шевчук, 2014. 360 с.
8. Все о технике : Цвет. Москва : Арт-Родник, 2002. 144 с.
9. Голубева О. Л. Основы композиции. Москва : Искусство, 2004. 120 с.
10. Гребенюк Г. Є. Основы композиції та рисунок : Підручник для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Київ : Техніка, 1997. 222 с.
11. Д'Анриє, Дитрих Ф., Касан А. Основы живописи. Полное учебное пособие : Композиция, перспектива, живопись. Москва : АСТ, 2020. 368 с.
12. Иттен И. : Искусство цвета. Москва : Арон, 2001. 96 с.
13. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основы образотворчої грамоти. Київ : Вища школа, 2002. 190 с.
14. Котляр В. П. Основы образотворчого мистецтва. Методика виховання дітей. Київ : Кондор, 2006. 200 с.
15. Купер М. Язык цвета. Москва : Эксмо, 2001. 53 с.

16. Марчак В. Про малярство : Навчальний посібник. Львів : ФОП Стебеляк О. М., 2018. 265 с.
17. Мироненко Л. Н. Цвет в изобразительном искусстве. Минск : Беларусь. 2005. 151 с.
18. Морозов Е. М. Живопись и рисунок гуашью. Самоучитель. Москва : Эксмо, 2006. 72 с.
19. Орлова Т. Художній образ. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. С. 702 – 742.
20. Пехота О. М. Освітні технології. Київ : АСК, 2000. 225 с.
21. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ : Грані-Т, 2009. 192 с.
22. Халлер К. Маленькая книга цвета. Как использовать потенциал цветовой гаммы, чтобы изменить свою жизнь. Москва : Азбука, КоЛибри, 2019. 272 с.
23. Шалварова К. С., Шевнюк О. Л., Сова О. С., Труш В. М. Акварельний живопис. Практикум : навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Кий», 2021. 100 с.
24. Яремків М. Композиція : творчі основи зображення : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 112 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Рівні компетенції	Бали	Критерії навчальних досягнень
Початковий	1 – 3	Рівень виконання завдань не в повній мірі відповідає результатам навчання за програмою навчальної дисципліни «Живопис». Учні/учениці бракує власних творчих думок, наявні численні грубі технічні помилки, працює лише за допомогою викладача. Демонструє початковий рівень володіння вивченими живописними засобами, техніками і прийомами.
Середній	4 – 6	Виконані завдання програми навчальної дисципліни «Живопис» мають значну кількість недоліків. Демонструє окремі елементи художньо-образного вирішення завдань, часто потребує підказок викладача, не завжди вміє самостійно завершити роботу. Демонструє задовільний рівень володіння вивченими живописними засобами, техніками і прийомами.
Достатній	7 – 9	Під час виконання живописних завдань програми демонструє навички та вміння, що відповідають року навчання. Досягає художньої виразності в більшості творчих навчальних завдань, але мають місце незначні недоліки виконання та/або порушення етапів виконання, інколи потребує підказок викладача. Добре володіє вивченими живописними засобами, техніками і прийомами.
Високий	10 – 12	Впевнено та якісно виконує завдання програми навчальної дисципліни «Живопис», що відповідають вимогам поточного етапу навчання. Втілює художній образ у власних творчих роботах. Самостійно працює над завданням від початку до кінця, правильно веде роботу на всіх етапах виконання. Вільно та на високому рівні володіє опанованими живописними засобами, техніками і прийомами.